

Використання сучасних ринкових методів та інструментів для вирішення проблем забезпечення сталого розвитку на різних рівнях господарювання

Успішність реалізації концепції сталого розвитку в Україні залежить від багатьох аспектів і, в першу чергу, від обраних стратегій його забезпечення на регіональному рівні, їх ґрунтовності, змістовності і взаємоузгодженості. Процес переходу країни на засади сталого розвитку повинен здійснюватися паралельно на всіх рівнях господарювання (державному, регіональному та на рівні окремих господарюючих суб'єктів) у відповідності з пріоритетами розвитку держави та з обов'язковістю зворотного зв'язку.

Актуалізація проблем підтверджується прискіпливою увагою до забезпечення екологічно сталого розвитку на вищому рівні управління. Так, на конференції «До сталого розвитку України через партнерство держави і громадянського суспільства» (2008 р.) було висловлене переконання, що «сталий розвиток України може бути забезпечений тільки через створення необхідних умов для реструктуризації і зниження антропогенного впливу на довкілля до науково обґрунтованого рівня, відновлення якості природних екосистем, через стале використання природних ресурсів на основі дотримання національних інтересів країни та участь у формуванні глобальної системи екологічної безпеки тощо. У зв'язку з цим слід розробити і прийняти Закон України «Про власність на природні ресурси», який визначатиме механізми власності».

Теоретичний базис концепції екологічно сталого розвитку постійно вдосконалюється [3, 4]. Так, в руслі сучасних досліджень в галузі природокористування наряду з поняттям сталого розвитку з'явилося визначення сталого просторового розвитку, яке Павліха Н.В. пропонує розглядати як динамічний процес забезпечення ефективної ієрархічної взаємодії та зміни концентрації функцій соціальних, економічних,

екологічних, інноваційних, інформаційних елементів (підсистем) простору життєдіяльності людей для повного та доступного для всіх верств нинішнього та майбутнього поколінь людей задоволення їхніх різноманітних потреб в межах певного формату простору, до різновидів якого можна віднести локальний, мікро-, мезо-, макро регіональний простори.

На макрорівні природокористування представлене системою галузей (господарств), що спеціалізуються на операціях з виявлення, обліку та відтворення природних ресурсів, а також з охорони навколишнього середовища.

На мезорівні (регіональному рівні) сфера природокористування утворена підприємствами й організаціями регіональної екологічної інфраструктури, системами сміттевидалення та сміттепереробки, очисними комплексами, системами каналізації, службами регіонального екологічного моніторингу, мережею природно-рекреаційного комплексу тощо.

На мікрорівні до сфери природокористування відносяться екологічні підрозділи (служби, відділи, цехи) суб'єктів господарювання. Їхнім завданням є здійснення заходів щодо захисту природного середовища від техногенного впливу з урахуванням особливостей розвитку господарюючих суб'єктів, а також умов зовнішнього середовища.

Вирішення еколого-економічних проблем на національному рівні (макрорівні) значною мірою залежить від рівня їх опрацьованості і втілення на регіональному рівні (мезорівні) та на мікрорівні. Для цього необхідно враховувати закономірності, механізми, інструменти та принципи регіонального розвитку, які досліджують вчені-регіоналісти.

Актуалізація регіонального підходу до розв'язання еколого-економічних протиріч обумовлена застосуванням принципу субсидарності, який полягає в тому, що проблеми глобального характеру необхідно вирішувати на місцях їх локалізації. Принцип субсидарності – це принцип, згідно якого вищі за рангом структури управління наділяються

повноваженнями з тих питань, які не можуть бути вирішені на нижчих рівнях. А, оскільки, на мезорівні (регіональному рівні управління) реалізується ряд функцій з регулювання різних сфер життєдіяльності місцевого населення, то такий підхід дає можливість найбільш ефективно розподіляти повноваження між функціональними підрозділами (управлінськими структурами) таким чином, щоб максимально наблизитися та скоротити процес розподілу та делегування повноважень до місця проблемної ланки.

Російський академік Щеулін О.С. відносить принцип субсидарності до проблеми узгодження різнорівневих інтересів і зазначає, що керуюча певним процесом структура, не повинна втручатися в справи самостійного суб'єкта, а наряду з цим забезпечувати його усіма необхідними ресурсами або створювати умови для отримання цих ресурсів. Очевидним є той факт, що сьогодні система підтримки регіонального розвитку розвинена слабо: недостатнє фінансування природоохоронних заходів, і, як результат, низькі темпи сталого розвитку регіонів. Сьогодні найбільш доцільним є перехід від принципу програмності до принципів системності та комплексності у вирішенні проблем соціального, економічного та екологічного характеру.

Фофанов В.П. вважає, що апробацію моделі сталого розвитку країни доцільно здійснювати на регіональному рівні, де нижче інерційність процесів ніж на макрорівні, а оперативність прийняття управлінських рішень вище, а також маневрування ресурсами та засобами ефективніше. Вирішення проблеми відбувається зсередини, що надає можливість глибше зрозуміти її сутність, а наслідки прийняття управлінських рішень та їх зв'язок з суспільними процесами виявляються безпосередньо на місці події.

Реалізація принципу субсидарності має здійснюватись в процесі стратегічного управління регіоном, в межах якого необхідно приділяти значної уваги формуванню стратегій на рівні суб'єктів господарювання.

Оскільки, визначення поняття «стратегія» залишається предметом дискусій серед науковців різних галузей, необхідно визначити основні характерні риси даної категорії через призму концепції сталого розвитку.

Взагалі, стратегія – від греч. *strategia* – мистецтво управління, що здійснюється на основі правильних довгострокових прогнозів.

Стратегія – всеосяжна орієнтація планів або дій, яка встановлює критичний напрям і управляє розподілом ресурсів.

В рамках дослідження надбань сучасних наукових шкіл в галузі економіки природокористування було проведено аналіз понятійного апарату стосовно визначення сутності стратегій забезпечення екологічно сталого розвитку різних рівнів, результати якого представлений в табл. 1 [3].

Таблиця 1

Сучасні тлумачення сутності стратегій забезпечення сталого розвитку різних рівнів

№ п/п	Автор	Поняття	Сутність
1	2	3	4
Стратегії забезпечення екологічно сталого розвитку макрорівня			
1	Герасимчук З.В.	соціоеколого-орієнтована стратегія економічного розвитку держави	сукупність заходів управлінського, організаційно-правового та економічного характеру, які сприяють формуванню та задоволенню соціальних і екологічних потреб, і відображають життєві інтереси людини та суспільства при умові нанесення мінімальної шкоди навколишньому середовищу
2	Шевчук В.Я.	екологічна стратегія	паритетна складова національної стратегії переходу до сталого розвитку з усіма системними та інтегрованими положеннями, принципами і цілями
3	Мартиненко В.О.	стратегія реформування системи охорони природного середовища	плановий документ, який розробляється на основі принципів стратегічного планування і виступає найбільш адекватним інструментом, здатним консолідувати зусилля державно-управлінських структур і громади у вирішенні проблеми охорони довкілля, впровадження екологічно безпечних технологій і відтворення ландшафтів
Стратегії забезпечення екологічно сталого розвитку мезорівня			
4	Калашнікова Т.М.	стратегія у вузькому значенні Широке тлумачення поняття стратегія	- комплекс дій, які покликані привести до досягнення цільових орієнтирів розвитку сталого економіко-соціо-екологічного розвитку регіону - процес досягнення стратегічної мети, що включає в себе етапи формування, реалізації, моніторингу реалізації та, у разі потреби, коригування структури цілей і завдань стратегії

Продовж. табл. 1.

1	2	3	4
	Герасимчук З.В.	стратегія сталого розвитку регіону	У відповідності до загальнодержавної стратегії розвитку повинні будуватися стратегії сталого розвитку регіонів з врахуванням таких критеріїв: рівень розвитку, стадія життєвого циклу регіону, рівень ризику реалізації цілей.
	Вахович І.	стратегія соціо-еколого-економічного розвитку регіону	Стратегія у своїх цільових орієнтирах повинна спрямовуватись: щодо економічних процесів – на відновлення відтворювальної здатності економіки до саморозвитку; щодо соціальних процесів – на забезпечення соціальної безпеки, підвищення рівня і якості життя населення; щодо екологічних процесів – на забезпечення відтворювальної здатності навколишнього середовища та раціональне використання природно-ресурсного потенціалу.
5	Хлобистов Є.В.	стратегія екологічної безпеки	стратегічне планування, яке спирається на принципи екологічних пріоритетів внутрішньої і зовнішньої політики, збалансування, взаємного доповнення національних та регіональних інтересів, науково-технічного обґрунтування, громадського контролю, що визначають його ефективність екологічної політики держави в цілому
6	Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку	регіональна стратегія розвитку	стратегічний план розвитку регіону, що визначає цілі, завдання, пріоритети, напрям сталого економічного і соціального розвитку АР Крим, областей, міст Києва та Севастополя на середньостроковий (4—6 років) та довгостроковий (10—15 років) періоди.
	Мельник Ю.М.	стратегії забезпечення сталого розвитку регіону	це сукупність стратегій різних рівнів, які прямо чи опосередковано сприяють досягненню соціо-еколого-економічного ефекту в регіоні.
Стратегії забезпечення екологічно сталого розвитку мікрорівня			
	Садеков А.А.	еколого-економічної стратегії	включає: ігнорування екологічних аспектів, вимушену стратегію відповідності, пасивну стратегію відповідності, стратегію конкурентної переваги за рахунок екологічних аспектів, стратегію сталого розвитку
	Загвойська Л.Д.	стратегії превентивного зростання	стратегія чистішого виробництва та стратегія еко-ефективності, мета яких - прогрес у напрямку сталого розвитку
	Петруня Ю.Є.	маркетингові екологічні стратегії	адаптивна маркетингова екологічна стратегія, експансіоністська маркетингова екологічна стратегія
	Пахомова Н.В.	екологічні стратегії	стратегія достатності, стратегія екоефективності, стратегія переходу до чистого виробництва, стратегія циркулярності, стратегія кооперування

Враховуючи те, що розробка стратегій не є відокремленою ланкою діяльності регіональної влади, дослідження процесу стратегічного планування регіонального розвитку необхідно зосередити на вдосконаленні механізмів реалізації регіональних стратегій, що мають бути побудованими на основі оптимізації взаємодії місцевої влади, суб'єктів господарювання та населення регіонів.

Кристалізація стратегії сталого розвитку суспільства, її економічне обґрунтування та усвідомлення підприємцями власної вигоди від відповідального ведення бізнесу сприяли виникненню стратегій чистішого виробництва (cleaner production) та еко-ефективності (eco-efficiency). Стратегії еко-ефективності та чистого виробництва – превентивні стратегії, спрямовані на постійний пошук шляхів зменшення ресурсоінтенсивності, зменшення навантаження на довкілля та пов'язаних із ними ризиків та відповідальності. Обидві стратегії заохочують компанії до превентивного екологічного менеджменту, розглядаючи аспекти довкілля на всіх етапах життєвого циклу товарів і послуг.

Отже, на основі порівняльного аналізу основних підходів до визначення стратегій, що сприяють досягненню сталого розвитку та запропонованого визначення стратегій забезпечення екологічно сталого розвитку регіону (СЗЕСРР): на національному рівні – це Національна стратегія розвитку країни, Державна стратегія регіонального розвитку, національна екологічна стратегія в рамках концепції екологічної політики, стратегія екологічної безпеки держави та інші; на регіональному рівні – стратегія регіонального розвитку, на локальному рівні – стратегія розвитку міст, а на рівні господарюючих суб'єктів – функціональні стратегії, серед яких слід відзначити ринкові стратегії росту та екологічні стратегії, цілі яких передбачають покращення соціальних, економічних та екологічних показників в регіоні.

Для оцінки ефективності зазначених програм та стратегій використовуються тільки показники соціально-економічного характеру, що

суперечить основній ідеї сталого розвитку. А реальна ситуація потребує комплексної системи оцінних показників, які б охоплювали три сфери: соціальну, екологічну та економічну. Тому, найбільш відповідними є спеціально розроблені так звані індикатори сталого розвитку. Наприклад, показник людського розвитку, що поєднує три показники - валовий внутрішній продукт (економічний показник), грамотність (соціальний показник) і тривалість життя (екологічний показник).

За результатами проведеного статистичного аналізу даних 2007 р., в рейтингу за індексом людського розвитку серед країн світу Україна зайняла 76 місце (табл.2), що відповідає середньому рівню людського потенціалу, на відміну від Росії (67 місце), Білорусі (64 місце), Литви (43 місце), Латвії (45 місце), Естонії (44 місце), які увійшли до групи країн з високим рівнем людського потенціалу, хоча більшість пострадянських країн істотно відстають від лідерів.

Таблиця 2

Рейтинг країн світу за Індексом людського розвитку [189]

Рік	Україна (місце)	Інформація для порівняння			
		Країна перед Україною	Країна після України	Росія(місце)	Білорусь (місце)
2000	78	Філіпіни	Сент-Вінсент	62	57
2001	74	Перу	Казахстан	55	53
2002	80	Казахстан	Грузія	60	56
2003	75	Таїланд	Казахстан	63	53
2004	70	Румунія	Сент-Лусія	57	62
2005	78	Саудівська Аравія	Перу	62	67
2006	77	-	Таїланд	65	64
2007	76	Колумбія	Самоа	67	64

Відзначаючи надзвичайну актуальність проблематики забезпечення екологічно сталого розвитку на регіональному та національному рівнях в сучасних умовах розвитку суспільства, виокремимо певний комплекс

проблем, що стають на заваді досягнення системи збалансованих показників у трьох сферах (економічній, екологічній та соціальній).

Цей комплекс проблем забезпечення сталого розвитку на регіональному рівні доцільно розглядати за різними напрямками, відповідно до сфери їх виникнення (рис. 1).

Рис. 1. Проблеми забезпечення сталого розвитку

Деталізуємо кожен з виділених груп проблем.

Екологічні проблеми: виснаження природно-ресурсного потенціалу територій; забруднення довкілля (літосфери, атмосфери, гідросфери тощо); збільшення техногенного навантаження на довкілля в результаті інтенсифікації виробництва; обмеженість невідновлюваних природних ресурсів; виснаження ресурсів; неможливість прогнозування екстерналій; глобальна зміна клімату; неможливість асиміляційних процесів; зменшення біорізноманіття; процес деградації компонентів навколишнього середовища, що не має зворотної дії; нагромадження значної кількості промислових та твердих побутових відходів; поява озонових дірок («парниковий ефект», глобальне потепління) тощо.

Економічні проблеми: відсутність належного фінансування природоохоронних заходів з боку суб'єктів господарювання, хоча це найбільша частка серед джерел фінансування природоохоронних заходів; недостатнє використання інноваційного потенціалу підприємств; відсутність широкого розповсюдження системи екологічного менеджменту на підприємствах; моральний та фізичний знос основних засобів; велика кількість промислових відходів; відсутність мотивації природоохоронної діяльності; незадовільна якість продукції; відсутність налагодженої системи переробки відходів виробництва; надзвичайно низький рівень розвитку власного виробництва; достатньо вузька спеціалізація регіонів на виробництві як промислової, споживчої, так і сільськогосподарської продукції тощо.

Політичні проблеми: нестабільне політичне становище в країні, що негативно позначається на всіх сферах життєдіяльності; відсутність чіткої екологічно орієнтованої політики держави; відсутність політичного лобі належного фінансування проблемних ланок, оскільки 91 % фінансується за власні кошти, і тільки решта – з державного та місцевих бюджетів

Технологічні проблеми: надмірні масштаби виробничого потенціалу галузей паливно-енергетичного комплексу та важкої промисловості; значне відставання від світового рівня технічних показників та ресурсів, які використовуються в народному господарстві; диференціація господарських суб'єктів за технічним рівнем виробничого фонду, умовами забезпечення ресурсами і реалізації продукції; розриви в технічному рівні, в якості машин, обладнання та інших ресурсів, що задіяні в єдиних ланцюжках виробничо-технологічних зв'язків.

Ринкові проблеми: відсутність ринку екологічної продукції; поширення небезпечної для здоров'я населення продукції; відсутність ринкових механізмів регулювання екологічно безпечної та економічно ефективної господарської діяльності; низький рівень конкурентоспроможності

вітчизняних підприємств; недостатній рівень платоспроможного попиту на екологічно безпечну продукцію.

Соціально-демографічні проблеми: погіршення якості життя населення, погіршення здоров'я, низький рівень доходів громадян, поява невиліковних хвороб та їх поширення, поширення генетично модифікованих продуктів харчування, відсутність системи формування екологічної свідомості та екологічної освіти; зміна культурних цінностей, морально-етична деградація суспільства, швидкі темпи урбанізації, несвоєчасне і неповне інформування населення щодо всього спектру проблем, які мають бути вирішені на шляху до сталого розвитку суспільства, проблеми активізації громадської активності тощо.

Інституційні проблеми: відсутність нормативно-правового забезпечення сталого розвитку як на національному так і на регіональному рівнях; недосконалість сучасного стану законодавства щодо переходу до сталого розвитку та практики правозастосування у сфері природокористування і охорони довкілля; недостатня мотивація природоохоронної діяльності з боку державного і регіонального управління; відсутність стратегії переходу на засади сталого розвитку; відсутність належної кількості відповідних установ, які б займалися вирішенням вищезазначених проблем; незначна роль екологічно орієнтованих організацій в суспільному житті.

Таким чином, визначення широкого спектру різноспрямованих проблем дасть змогу сформувати ефективну комплексну програму щодо їх вирішення. Результативність екологічних, соціальних та економічних трансформацій значною мірою залежить від того, наскільки регіони сприяють вирішенню питань екологічно збалансованого розвитку господарської діяльності та життєдіяльності населення.

Екологічно сталий розвиток можливий тільки за умови збалансування економічного та екологічного напрямків розвитку, що мають на меті досягнення різноспрямованих цілей, з одного боку – зростання обсягів

виробництва, інтенсифікацію економічних зусиль, а з іншого – збереження природних ресурсів та навколишнього природного середовища.

Для розв'язання проблем забезпечення екологічно сталого розвитку регіону необхідно визначити ряд найбільш дієвих методів та інструментів. Значної популярності сьогодні набули економічні методи регулювання, що мають ринкову природу. Оскільки концепція екологічно сталого розвитку має штучну природу (затверджена у документі “Порядок денний на XXI століття”, який було прийнято 1992 р. в Ріо-де-Жанейро на Конференції ООН з навколишнього середовища та розвитку), то її реалізація неможлива без державного регулювання та відповідних ринкових методів і інструментів управління для вирішення еколого-економічних проблем суспільства.

Регіональні фактори активізації економічного зростання за своєю природою мають загальносуспільне значення, оскільки впливають на ряд суттєвих чинників: зростання реальної заробітної плати, збільшення можливостей споживання товарів і послуг, приріст фінансування інвестицій в житло та ін. Це важливо і з точки зору національної безпеки держави, оскільки результативність реформ посилює тенденції соборності.

Основними рисами ринкової економіки є: цивілізована конкуренція виробників товарів; вільний перелив капіталу між галузями і регіонами; розвиток кредитно–банківської системи, утворення фінансового і валютного ринку; свобода підприємництва, незалежність товаровиробників і відносна свобода їх діяльності; лібералізація цін залежно від попиту і пропозиції; вільний обмін товарами і послугами; певний рівень попиту населення та місткість ринку; нормальне оподаткування; забезпечення правових, юридичних норм; економічна свобода і обмеження державних монополій; боротьба з корупцією.

В сучасних умовах господарювання відбувається взаємодія ринкових та адміністративних важелів впливу, від ефективності якої залежить досягнення поставлених цілей. Узагальнена схема забезпечення екологічно

сталого розвитку регіону, як відкритої соціо-еколого-економічної системи представлена на рис. 2 [1, 2].

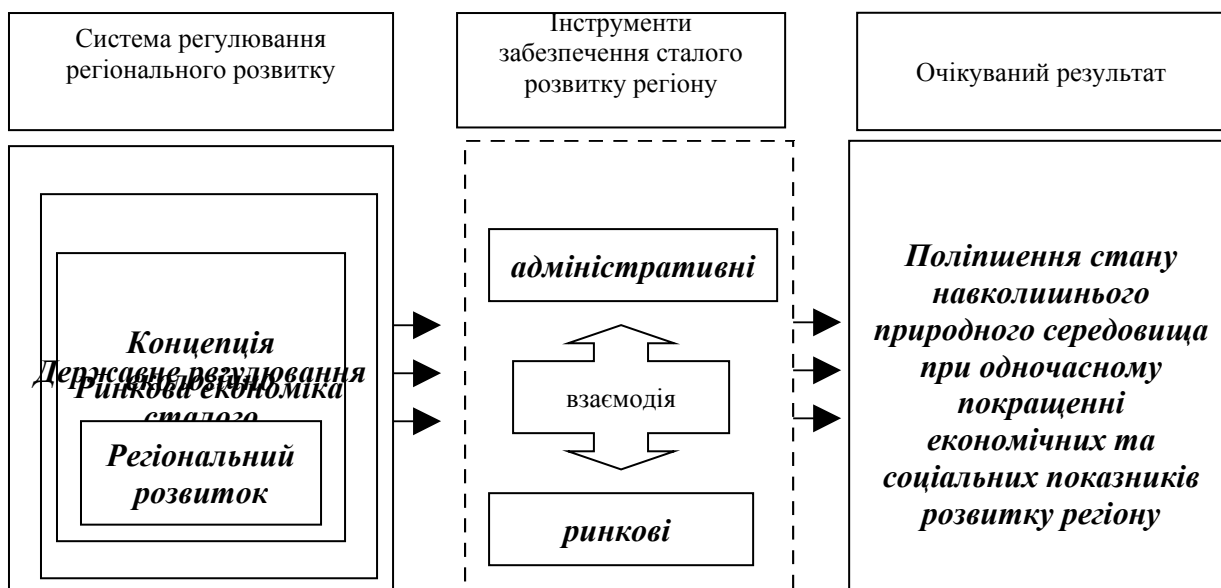

Рис. 2. Система забезпечення сталого розвитку на регіональному рівні

Отже, процес регіонального розвитку відтворює ринкову природу через: забезпечення верховенства права, гарантію економічних свобод, економічну рівність суб'єктів підприємництва, досягнення принципу регіонального самофінансування, об'єктивного впливу на перерозподільчі відносини через бюджетну систему, лінію на партнерство в реалізації регіонального потенціалу, створення умов для конкуренції всіх форм та методів власності.

Методи забезпечення екологічно сталого розвитку – це сукупність регулюючих і стимулюючих адміністративних важелів та ринкових засобів (тобто інструментів) цілеспрямованого впливу на процес впровадження засад сталого розвитку.

Весь інструментарій забезпечення сталого розвитку прийнято розглядати з двох точок зору: орієнтованої на ринок (ринкової) і регулюючої (адміністративної).

Адекватне використання ринкових інструментів призначене в остаточному підсумку забезпечити поліпшення стану навколишнього

середовища з найменшими витратами, і заохотити зміну поведінки суб'єктів ринку на екологічно орієнтоване, в більшій мірі, за рахунок застосування позитивних стимулів, а не негативних штрафів.

Ринкові інструменти являють собою сукупність економічних і маркетингових методів, які можуть бути використані для формування ефективної стратегії сталого розвитку, за допомогою відгуку на сигнали й умови, створювані безпосередньо самим ринком. Виходячи із цього нами пропонується розділяти всю сукупність ринкових інструментів на економічні інструменти й маркетингові інструменти.

Схожий поділ розглядають С. Вайтен і М. Янг в екологічному менеджменті, де розділяють поняття market-based instruments (MBIs) і market-like instruments (MLIs), однак як такої різниці між ними не виділяють. З іншого боку, як основу управління сталим розвитком Б. Галлик розглядає саме MLIs, але, стає очевидним, що говорячи про маркетингові інструменти він має на увазі економічні. З нашої ж точки зору, між економічними й маркетинговими інструментами існує значна різниця [4].

Розглядаючи категорію економічних інструментів цілком можна спиратися на визначення MBIs, де іноді згадуються як «ринкові економічні інструменти» або «економічні інструменти» (EIs). Організація економічного співробітництва й розвитку (OECD) визначає ринкові економічні інструменти як інструменти, які «стосуються оцінки витрат і пільги альтернативних дій, доступних для економічних агентів» (OECD, 1994). Якщо інструмент впливає на вартість або ціну на ринку, то це - ринковий економічний інструмент.

Економічне обґрунтування використання ринкових інструментів виражається в їхній здатності уникнути провалів ринку рентабельним способом. Як провал ринку (market failure) розглядається ситуація, у якій треті сторони в ринковій угоді не зі своєї волі одержують вигоди, за які не платять, або мають втрати, які не компенсуються (наприклад, забруднення навколишнього середовища).

Ринкові провали найчастіше виникають або в ситуації, у якій ринки ще

повністю несформовані (наприклад, екологічні активи, що мають природу суспільних товарів), або в результаті появи непередбачених видатків і додаткових витрат під дією зовнішнього середовища, або у випадку, якщо учасники ринку не несуть ніякої відповідальності за виникаючі економічні, соціальні або екологічні витрати своєї ділової активності. У таких умовах використання ринкових інструментів виглядає виправданим.

Ринкові економічні інструменти включають податки, витрати, виплати, штрафи, збори, зобов'язання й схеми компенсації, субсидії й стимули, дозволи на торгівлю тими або іншими товарами (послугами). Вони можуть мати стимулюючий ефект, що проявляється в зміні поведінкових характеристик учасників ринку, або економічний ефект. І ті, і інші в сукупному підсумку виражається в здатності ринку реагувати на цінові зміни.

Здебільшого економічні інструменти, які можуть бути використані для забезпечення сталого розвитку регіону, являють собою стимулювання зміни поведінки через ціновий вплив. Ціна - цей той фактор, що має безпосереднє відношення до факту покупки, дозволяє ідентифікувати цінність продукту і є найбільш простим і ефективним способом впливу на рівні взаємин виробника й споживача.

У структуру економічних інструментів забезпечення сталого розвитку регіону входять також екологічні податки, туристичні податки, податок на використання поліетиленового пакета (Plastic-bag tax), податок на поховання відходів, екологічні плати й внески, плата за використання продукту, системи депонування видатків, штрафи, пені, платежі за невиконання нормативно-правових вимог, відповідальність і схеми компенсації, торговельні квоти, екологічні дотації (субсидії), стимулювання, надання технічної й фінансової допомоги з боку держави й місцевих органів виконавчої влади й ін.

Особливістю виділених економічних інструментів є той факт, що незважаючи на ринковий характер їхнього виникнення, процес їхньої розробки, впровадження й регулювання (за рідкісним винятком) здійснюється на рівні держави або ж місцевих органів влади. Коли ж ми

говоримо про маркетингові інструменти, те їхня сутність полягає в тім, що й виникнення необхідності в їхньому застосуванні, і сам механізм використання диктується безпосередньо ринком, хоча на різних рівнях може стимулюватися в рамках діяльності адміністративного апарата. Так серед маркетингових інструментів пропонується виділяти наступні: методи конкуренції; методи управління потребою, попитом та пропозицією екологічних товарів і послуг; культура споживання; екологічний маркетинг; екологічний менеджмент; екологічно орієнтоване підприємництво; аутсорсинг та ін. Не менш важливими представляються питання про необхідність екологічної освіти й розвитку інноваційних технологій, залучення достатніх трудових ресурсів, з метою гарантування ефективного й послідовного виконання стратегії сталого розвитку регіону.

Визначальним моментом при формуванні інструментарію стратегії сталого розвитку, є той незаперечний факт, що підходи до вибору ефективного набору ринкових інструментів повинні ґрунтуватися на чіткій певній системі цілей і завдань. По своїй суті ринкові інструменти мало чого варті без адекватної підтримки з боку адміністративних методів, оскільки більша частина з них формується й регулюється на державному або муніципальному рівні [4].

Таким чином, без узгодження цих двох компонентів стратегії сталого розвитку може виникнути ситуація, коли ринкові й адміністративні методи ввійдуть у суперечність один з одним, що в сумі дасть негативний результат. Подібна протидія мало того, що не буде сприяти реалізації стратегії сталого розвитку й нівелює дії один одного, а в крайньому своєму прояві може навіть привести до екологічної катастрофи. І навпаки - при зваженому підході, побудованому на чіткій системі цілей і завдань, узгодженні дій адміністративного апарата й ринкового сектора, можуть бути досягнуті позитивні результати вже в короткочасній перспективі.

Список літератури

1. Мельник Ю.М. Адміністративні та ринкові інструменти забезпечення сталого розвитку регіону / Ю.М. Мельник // Науковий вісник НЛТУ України : глобальні зміни клімату – загрози людству та механізми відвернення. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.15. – С. 70-76.
2. Мельник Ю.М. Маркетингові інструменти формування стратегії сталого регіонального розвитку / Ю. М. Мельник // Механізм регулювання економіки. — 2010. — Т. 2. — № 3. — С. 117-122.
3. Мельник Ю.М. Організаційно-економічні основи формування стратегій забезпечення екологічно сталого розвитку: Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Ю. М. Мельник. — Суми : СумДУ, 2009. — 216 с.
4. Мицура Е.А. Рыночные инструменты в организации экономического механизма природопользования / Е.А. Мицура, Ю.Н. Мельник, // Система управления экологической безопасностью : сборник трудов Четвертой заочной международной научно-практической конференции. – Екатеринбург : УГТУ – УПИ, 2010. – Т. 1. – С. 70-75.